„ЗАСТАВА“ излази редовно: сриедом, петком, недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф.
на по године . . . . . 7 „
на четврт године . . . . . 3 „ 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 „ 20 н.
За Србију
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 новчића у књижари браће М. Поповића.

БРОЈ 124. У НОВОМЕ САДУ, У СРЕДУ 9. (21.) АВГУСТА 1878. ГОДИНА XIII.

ДИПЛОМАТСКИ ГРЕСИ.

Погрешке европске дипломације, које је ова починала, од кад се почела мешати у источне ствари, те погрешке стале су европске народе големих жртава у крви и новцу. Сад пак, кад се мало дубље зашло у решење тога заплетеног питања, сада још очигледније излази на видик, колико се грешило при томе питању са стране оних, који мислише, да су позвани, да на истоку судбу деле и њоме разполажу. Па што је најчемерније при томе, те погрешке и данас освету своју ишту, и народи морају крвавом главом да плаћају за грехове оних, којима беше поверено, да се о што сретнијој судбини њиховој старају.

Европска дипломација одавна је почела мазити Турску и повлађивати дивљем азијском господству у овом крају света. Та је дипломација и кримску војну, велики светски рат, подузела за одржање европске Турске. Је ли чудо какво, ако је Турска под окриљем те назови културне Европе жарила и палила по својој дивљој ћуди, газећи ногама све појмове правде и правице. У Цариграду су осетили, да „образована“ Европа сматра опстанак турске царевине као неко нужно зло, па су у свом источњачком лукавству изводили, да им је све слободно, јер ће им морати кроз прсте гледати, ма колика њихова недела била.

Тако је то ишло, док се није изазвао велики овај сукоб између славенског и мухамеданског света, који је отоманску царевину до рупца пропасти довео. Кад је тај тренутак наступио, европска дипломација по своме старом обичају нашла се опет у послу. Други су рат ратили и крв проливали, ал она је себи присвојила право да мир утаначује. Отуда, што је земљиште балканског полуотока значајно у политичном и стратегијском погледу, што се каже, да су кључеви земаљског раја у Цариграду, отуда је та европска дипломација изводила своје право, да мир на истоку диктира по свом ћефу и интересу. У великом и заносном гњеву словенском назвао је Аксаков дело то — узурпацијом простом.

Пак шта је урадила та европска дипломација? Створила је такозвани берлински уговор, по којем би имао мир да наступи на европском југоистоку. Место мира пак, на првом кораку извађања тога уговора крв се пролила, замаглило се и натуштило на све стране. Турска је и овога пута себи верна и досљедна. Заузимање европско за одржање њено употребљује Турска на свој начин и против непријатеља и тобожњег пријатеља свога. Као што је у редовном рату утребљавала нередовну војску, дивље башибозуке, који су противно сваком међународном праву уништавали све, што им је у прљаве руке пало, тако сада при окупацији босанској употребљује своју редовну војску, своје низаме као усташе, и тим начином води полузваничан рат.

Бивши пријатељи турски немогу јој то ни замерити. Они су у Берлину сами изрекли, да Турска нема довољно угледа и способности, да одржи ред и поредак у својој земљи именито у покрајинама, које су Аустро-Угарској од конгреса дарежљиво намењене. Баш због те неспособности портине изречен је у Берлину закључак, да ова наша монархија преузме управу над тим земљама. Ко дакле може позивати данас високу порту на одговор, што регуларна војска, што турско становништво неслуша заповести из Цариграда, већ на своју руку крвави рат води? Ко може замерити турској влади, што неће да се брука и издаје манифесте мирољубља на народ у Босни и Херцеговини, кад ее у напред претпоставља, да се ти манифести послушати неће?

Као што се види, европска дипломација својим поступањем према Турској дала је овој сама згодно оружје у руке, којим ће себе и дипломатски и војнички бранити моћи. Турска је по свим знацима судећи вољна, да то оружје издашно употреби на свима линијама и против свих конгреских закључака. Крај свега тога, што јој донски Козак још непрестано клечи на прсима, Турска врбује на све стране војску и спрема се на очајни бој, верна пророковој застави, досљедна себи, да неда без крви ни једне стопе, коју је на сабљи отела. Турска још никако не уступа Батума Русији, не смера поправити границе према Грчкој, као што је то на конгресу утаначено, не пушта из руку оно земљиште, које Црној Гори по берлинском уговору припада, Турска најзад организује страховит отпор у Босни и Херцеговини против окупације аустро-угарске.

Значи ли то онај мир, ког је берлински конгрес хтео, да углави? Није ли то напротив шамар, којег турска дипломација свој европској даје? У Берлину су донели закључке на хартији, ал' се нису солидарно зајамчили за остварење и изведење њихово. То је остављено свакој појединој држави, која је при томе заинтересована, остављено је зар у нади, да Турска неће ухватити слабу страну европске дипломације и одатле све на тумбе окренути,

Као што гроф Андраши при окупацији својој не излази из противсловља, тако је и са осталом европском дипломацијом. Хтела је да одржи Турску у животу као независну европску државу, а овамо је донела закључке таке, који поткопавају султанов углед, који шта више полазе од претпоставке, да је турски државни живот на заходу, Мухамедов пслумесец на измаку. Неће дакле никакво чудо бити, ако се читаво конгреско дело брзо, веома брзо, разпадне у своје ништавило.

Европске дипломација показала се неспособном, да обави овај велики повеснички посао. Западњачки државници били су нелогични, па то томе и неправедни при томе послу. Грешили су против истине и правде.

Жалост је, што дипломатске грехове морају народи драгоценом крви својом да исплаћују. Утеха је пак за људски род, што истина м правда не да маха такој згради, која је на лажном темељу заснована, То је оно, што подржава веру у истинит напредак људски и сретнију судбину народа, то је Аријаднин конац, који изводи из лавиринта, у који невеште дипломате народе хоће да заплету.

ПОЛИТИЧНИ ЦАРИЋИ.

У Далмацији 30. јулија.

Приповједа народ како се тице сабраше да цара бирају и утврдише да ће царем бити, који мегдан однесе и летом све надвиси. Оро високо надлетио свијем тицама па се и уморио, а у томе излети му испод крила врло мала тичица и надлети му, али ипак оро би царем изабран а оној малој тичици наденуше име царић, да јој досетљивост награде. Царић, као и прије, није се могао подићи изнад свога грма, остаде што је био, а име му постаде смјешно. — Ова нам приповјетка пада на ум, кад после великих жртава и побједа руског и српског оружја гледамо и слушамо разметања неких наших политичара који се истичу и хватајући се за бајонете аустро-угарске окупационе војске дижу вику да их свјет види и диви им се а ми им се смејемо и кажемо: гле политичних царића! И заиста и са мало досјетљивости, лако је погодити докле ће гроф Андраши растегнути сферу својих интереса, а није требало ни мало јунаштва ономе списатељу кад је те интересе крстио у својим „Хрватским разговорима“ државним правом круне Звонимирове, још мање „Народном Листу“ кад се хвали да је његова побједа. Ко памети има да мисли, а срца да истину говори, увиђа и каже, да се гроф Андраши није одлучио на запосједнуће Босне и Херцеговине за то што га боле невоље славенских народа, већ за то што није било могуће Турчина уздржати, пак се домислио да Турској треба наћи замјеника, како се не би могле славенске државе подизати — а кад „Народни Лист“ хоће да окупацију прогласи својом побједом, ваља му рећи, да је царић или што горе.

То доста небијаше, него се још „Н. Листу“ прохтјело да озбиљна свјета даје министру Ристићу и српском народу, па куд ће камо ли ће, овај наш царић утече под велико крило орла — дипломата Бисмарка, да испод њега запиукне. Набасао на стари чланак што га „Норд дајче Алг. Цтг.“ упућује на адресу Србије и држећи да је кроза њу Бизмарк проговорио, од своје стране потврђује и у свом 61. броју надодаје:

„Ми знамо да господин Ристић није требовао баш таких опомена; али нам се чине црпљене из повјеснице и живота српске кнежевине, наособ ових задњих година. Уз Бизмарков свјет, ми би замолили српске државнике, да не троше никад српски зној ни по хрватских ни по бугарских земљах, гдје несмотрени пропагатори неумјесног Српства највећма подкопавају споразумак и љубав, што силно треба свему југу славенскоме, да напредује и да се ископа из тешких напасти лукавих и насилних сусједа. Тко је вољан озбиљно Српству помоћи, тај ће летити у крило слободне и независне Србије, она ће му дати згоде да се прослави, и начина да дигне заставу српску високо између побратимских јужно-словенских народа.“

Док се „Н. Лист“ веселио уласку аустријанске војске и штампао измишљене телеграме о сјајном дочеку што се у Босни и Херцеговини приправља, ми се одвећ чудили нијесмо, јер смо га добро познавали, и прогласили смо га још прије рата источног, аустријанским пионјером. Грјех за грјехом иде, и досљедно он је морао прогласити „руљом и фукаром“ (види број 62) противнике окупације и уђи у коло званичних новина. Истина бог, ми смо му могли довикнути, што и „Н. сл. Преса“ званичној „Wiener Zeitung“: Кани се ћорава посла, и признај да у оној фукари има народног елемента; али смо ово питање оставили на савјест „Н. Листу“, дошта се неби дотакли, да непређемо на ствар врло шкакљиву, и још знајући да би слабо успјели код грешника, који прима на душу цјели један народ. Истина бог, могли смо га запитати, како заборави оне витезове, који за толико година пролијеваше крвцу по Босни и Ерцеговини, и падајући клицаху: живила слобода, зашто се истаче њиховим заштитником, кад је већ прије одлучио био да их изневјери и прогласи „несмотреним пропагаторима неумјесног Србства“.... и шта га још неби могли упитати, да нам је до тога, и да се нијесмо држали тврде одлуке, да га оставимо богу и народу нека му суди.

С наше стране, на ово се неби обазирали, већ би забацили; али кад у овоме часу, онаку горку опомену шаље српскоме народу, не било му просто. — Какав је оно свјет, и шта лежи у оној поруци, ми би у сљедеће свели: Ви Срби у Србији, а наравно и Црној Гори, добили сте своју независност, и немате шта више тражити; Босна и Херцеговина наша је земља, хрвацка земља и немојте се за њих машати; ко је Србин и хоће Србином да остане, нек се сели у Србију, а нека непрелази преко границе, што је између нас и вас ударио гроф Андраши и мој господар дон Михо Павлиновић; ово смо већ давно казали Србима у Далмацији кад смо им довикнули: шта хоће Србин у хрвацкој земљи, а то сада кажемо вами, ви Срби у Србији и Црној Гори, Босни и Херцеговини. — На овако лијепи поздрав, да дадемо сличан отпоздрав морали би загазити у мутну политику „Нар. Листа“ и једну за другом откривати му све лукаве досетке, али тога ћемо се клонити. Оставићемо нека за народ српски говори повјесница, нека говоре његова дјела и жртве принешене на олтар отаџбине, нека говори она славна застава, усташком крвцом ошкропљена по кланцима Босне и Херцеговине, на којој уписано стоји: слобода и уједињење српског народа. Прама његовом историчном праву ми истичемо ново, непорецриво право, — у народном начелу изражено; прама вјери, коју се подигао ди шири, истичемо нову вјеру, вјеру у слободу. Све на страну, јер уз сјајна дјела, која ће златним словима остати забиљежена у повјесници слободе, да ми што додајемо, било би сувишно.

Само једну неможемо премучати, а да се недотакнемо моралне стране овог питања; бићемо дакле великодушни прама поповима „Нар. Листа“ изазивајући их на поље, на којем би — по свом звању — морали бити прваци и могли нам дати умјесна одговора. Кад народ у Босни и Херцеговини устаде да своју слободу извојује и исказаше отворено у својим прогласима за чим теже, кад угазише у рат српске кнежевине, а притекоше у помоћ браћа Руси, и занесе се сав славенски свијет за племенитом борбом, зашто онда „Н. Лист“ неустаде и нерече: ви српски витезови и државници, нетрошите вашег зноја по хрвацких земља, наше је то поље, пустите нас да се ми огледамо на јуначком мегдану? Још ћемо упитати, како да онај исти лист који је пјевао химне српској војсци, данас их пјева окупацијоној војсци? Камо витештво и понос јуначки? Али да, ове су рјечи избрисане у културтрегерском рјечнику. Требало је дакле храбрити усташе, изазивати Србију на неравну борбу, и дивне Црногорце, да се ломе по брдима херцеговачкијем, па кад су они на свом јатагану истакли источно питање, онда им рећи: сад станите, да вас ми опашемо тврдим ланцем наших интереса и државног права.

Да буде „Н. Л.“ на врјеме развио своју заставу, и отворено казао шта жели и намишља, ми неби ни прословили, али данас се разметати под туђом заштитом, кад је српски народ од борбе измучен и друго га Косово задесило, па онаки брацки поздрав слати... баш није витешки!

Ми ћемо само једну казати „Нар. Листу“ не би ли се освјестио. Порука, што је он некад Србима у Далмацији поручио, као да није жељеним плодом уродила, о чему увјериће се, ако се око себе обазре, ако се сјети само једнога случаја, што ћемо напоменути, ако се сјети да се је прва далматински, др. Михо Клаић, при изборима, и пред Србима обровачким „Нар. Листа“ одрећи морао. Нека промисли добро, може ли боље у Босни и Херцеговини успјети, нека промисли добро, је ли баш Србин јање, а он вук, па да довикује: не мути ми воде, или је „Нар. Лист“ царић, као што га ми прозвасмо.

с. б.

С бојног поља.

Према догађајима, који се развијају у Босни и Херцеговини, не подноси више овој рубрици наслов „окупација“, којим смо се до сад служили, и с тога прекрштавамо ову рубрику у „бојно поље“, почем о окупацији не може бити говора, докле год окупациона војска на сваком кораку свом има да сузбија силу непријатељску.

По најновијем нашем телеграму из Беча, који нам стиже прекјуче, усташи су босански сузбијени код хана Белатовца и повукли су се к Висоци и Кисељаку; десна колона наше средиштне војске налази се код фојничке ћуприје, лева на краљевац брду. Судећи по овом телеграму наша средиштна војска, која је до 2. ов. м. била на простору између Зенице и Витеза, морала се кренути одатле, и то из Зенице друмом, који преко ћуприје води на десну обалу реке Босне, а из Витеза друмом који се пружа дуж реке Козице. Ова последња колона морала је наићи код хана Белатовца на јаче усташке чете, које је, како телеграм вели, после упорног боја разбила. Усташи су се повукли једни к Високом, други к Кисељаку. Ако је ова наша колона збиља на фојничкој ћуприји и на краљевачком брду, онда јој предстоји још један бој код Високе и код Кисељака, који лежи одмах испод фојничке ћуприје. Висока је опкољена с једне стране краљевачким брдом, с друге стране Вратницама, а по среди тече уском долином река Босна. Можда ће ова наша колона, што је на краљевачком брду, причекати, док не стигне на Вратнице и она друга колона, која је код Зенице преко ћуприје прешла на десну страну Босне, и онда ће обе ове колоне, с десна и с лева, ударити на Високу. Можда је то већ учињено, кад ми ово пишемо; с каквим успехом — то ћемо видети.

О самоме бој у код хана Белатовца јавља врховна команда, која се на Фојничкој ћуприји налази, једним телеграмом од 4. ов. м. преданим у Жепчу ово: „Данашњи напад на утврђену позицију усташку код хана Белатовца завршен је потпуном победом. Док је лева колона око 6 сахата из јутра наступала дуж Кину-брда, а главна колона управо друмом, продре десна колона преко Оршије и Захорине, и дохвати на тај начин усташе с бока и с леђа, те им пограби шаторе, један барјак и много кола муниције. Бој се заподео већ код хана Овчилука, и врло је тешко ишло због непроходних путова. Битка је решена тек пред подне; усташи побегоше највише преко висина краљевачког брда у Високу, од чести пак упутише се према Кисељаку; своје су топове „на жалост“ рано одвукли Још се и сад, при постављању предњих стража код Кисељака, пушкара с једне и друге стране. Десна и главна колона ударише су свој табор на Фојничкој ћуприји, побочна колона попела се на Краљевачко брдо, да оданде мотри на Високу, против које је вароши изаслан флмл. Тегетхоф, који полази из Зенице десном обалом реке Босне, и који је још јуче јавио, да ће данас бити код Мокроноге, а сутра под Високом. О нашим губитцима не могу још ништа да јавим но но свакако нису знатни. Од двадесете дивизије јавља се из логора код Добој-Надобоја, да је јучерашњи дан (5. ов. м.) Граф Сапарија држи се на десној обали реке Босне пред непријатељем. У бој у од 4. ов. мес. имали су усташи и брдске

топове при свом жестоком нападају. Турска посада у Лијевну, помножена усташким четама, кренула се на Травник, да би одсекла свезу седмој дивизији; услед тога учинила је аустро-угарска војска под заповедништвом генерала Чикоша демонстрацију против Лијевна, која је срећно за руком испала. Овим поводом дође код Ђубера (ваљда Губера? У.) до боја у ком су се одликовали далматински сережани под заповедништвом мајора Митровића. Кад су видели усташи, да аустро-угарска војска полази на Лијевно, они се врате натраг, а било их је 3000 пешака, 300 коњаника и 8 брдских топова. Ту је погинуло у бој 10 сережана, а 5 остало рањених."

Како се из свега овог види, телеграми с бојног поља удешавају се као обичично што бива у свима таборима оне војске, која је пошла у рат са великим надама, па се после нађе преварена. Кад се садржај тих телеграма добро на око узме и према свима околностима премери, онда је ласно увидети, да се војска аустро-угарска у великом теснацу налази, и да су Турци с напред прорачунатим и добро схваћеним планом радили, кад су на свима тачкама пропустили своје противнике преко Саве и увукли их дубоко у своју земљу а сада за њиховим леђима хоће да склопе свој ланац, кроз који се не може тако лако пробити.

Сад се истом увиђа и на страни оних, који су до сад као од шале говорили о отпору босанских усташа, да ту нема шале. Већ је наређено, да се сви хонвиди ставе на ратну ногу, но ови неће ићи на бојно поље, него ће се сместити у Земун, Варадин, Осек, Карловац, а одатле ће се сва војска изислати у Босну. Да ли ће и то довољно бити, ми се усуђујемо сумњати зе. Кад сад ствари стоје, ништа не значи, баш и ако уђе аустро-угарска војска у Босни. Њојзи је за стопама усташка војска, која узнемирује и осујећава окупацију на све стране. Тек кад би се по свима градовима, варошима и кланцима Босне и Херцеговине могла поставити јака посада, било би изгледа да би се окупација могла извести, јер без тога никад не ће бити мира. Ето виђемо, да се за леђа окупационе војске и на оној линији, којом је она прошла, дижу побуне као н. пр. у Бањалуци; а ових дана пуцало се и из самог турског Брода на аустријске лађе. Шта ће тек да буде по забитним гудурама и кланцима?

Поход посаде ливанске на Травник јасно показује, шта Турци смерају. Они очевидно хоће да пресеку свима дивизијама аустро-угарским, које су већ ушле у Босну, сваку свезу са матером земљом, да би их на тај начин лакше уништили. С тога је већ и херцег виртембершки у великој опасности, пород свег тога што се састае и разговарао с Филиповићем. О Јовановићу чују се само неповољне вести. Поред свег тог што је ушао у престоницу Херцеговине, ипак није извео окупацију Херцеговине. Тако исто ни Филиповић не ће бити с окупацијом Босне готов, и ако му испадне за руком да уђе у Сарајево, и ако родољубиви Загребчани осветле свој бели Загреб.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

По тишини, која влада у унутрашњој политици Аустро-угарске монархије, рекао би површан посматрач политичких прилика, да је та монархија други Ханан, у ком народи од тешког изобиља немају ништ више да пожеле. Неприродни одношаји политички, које је измајсторисала дуалистичка система, развили су толику равнодушност у већине Аустро-угарских држављана, да се најеминентнија права грађанска врше тако рећи од невоље, а дужности под морање. Због те завладале тишине ни нема готово ништ да се прибележи са поља унутрашње политике. Избори за пештански сабор довршени, они за цислитавске земаљске саборе још нису почели, а за загребачки теку тако млако, да се по готову свуда бира једногласно. Знамо, да владина странка има до сад седам мандата, а опозиција један, и то онај из Сења, где је изабран Ф. Фолнеговић, познати вредни члан опозиције.

У великој светској политици пак највише нас се тиче „тајмсова" вест, по којој је признање независности србијине готова ствар. Поменутом листу телеграфишу из Букурешта, како је аустријска влада изјавила, да је готова, примити на аустријски двор опуномоћене министре Србије и Румуније, а по том и од своје стране именовати исте такове пуномоћнике на дотичним дворовима. По томе би дакле Аустрија прва била, која би и на делу признала независност тих двеју држава. По међународном праву опуномоћени министри јесу трећи степен у чину заступника независних држава, више њих стоји само поклисар и посланик.

На једном од првих места у светској политици стоји још једнако грчко питање. Као што смо јавили, Порта је управила на сигнатарне силе ноту ради тог питања. Из Лондона сад саопштавају „Берл. тгблту" одговор, којим ће силе одговорити на портину ноту. Погледом на чл. 27. берлинског уговора, који наређује, да силе ваља да посредују, ако се Порта не би погодила с Грчком, — силе су чиниле своје и Порта је вишекрат обећала, да ће испунити наредбе уговора. После тога пак, вели се у одговору, не би право било, да се атински кабинет још дуже излаже променама у политици високе Порте. „У след тог, вели се дословце у одговору, изјављују велесиле последњи пут жељу, да се ваља погодити о уређењу граница међу османском државом и краљевином грчком, и то тако, да најјужнији потези Епира и Тесалије допадну Грчкој. Што се тиче Волоса, ваља се обазрети на географске и етнографске мотиве и по том пресудити." Инглеска још није пристала уз тај одговор, а по што је и Порта истом пре неки дан разаслала своју ноту, то на поменут берлински лист пада сва одговорност за истинитост наведене вести.

Међу тим, док се тако дипломатише с грчким питањем, Епир и Тесалија испаштају грех за мудријашку политику, која је задржала Грчку од учешћа у рату против Турака. Поред свег конгреског закључка Турци утврђују сва стратегички важнија места у тим земљама и оружају их круповим топовима, а Черкези и друга људска дивљач терају свој зверски занат по несретној земљи: пале станишта, отимају једва сабрану муку сиротиње раје, обешчашћују света места и невина људска створења, а све на очиглед турским властима. Оно мало устаничких чета, што се појављују овде онде, слабе су, да обране празнорук народ. То се исто догађа и у западној Маћедонији међу нашом браћом Мијацима и Врсјацима, крајњим изданцима српског народа. За иста је крајње време, да се стане на пут поганом беснилу и бездељу Турака, које пљује у очи човечности и лепим обичајима.

По вестима из Бугарске Турци су напустили Варну 11. о. м. по рим. и Руси је посели са 10.000 људи и 100 топова.

Што се тиче напуштања поседнутих делова Турске од стране туђих сила, јавља се, како Руси напусте околину Цариграда, да ће инглеска флота одбродити под Галиполь. Ту ће остати, док Руси не оду за Дренополь, и онда ће се она са свим уклонити из турских вода.

По „Шлеским нов." донеле су све стране новине вест, да је руска влада распустила словенске добротворне комитете и протерала Аксакова. По руским личтовима још не нађасмо те вести и за то је соопштавамо с резервом, не надовезујући да то никаквих примедасвојих.

После седмомесечне радње закључена је 5. (17.) о м. сесија инглеског парламента престоном беседом. У беседи се не каже ништ особито, дабреја доста скромно политичке допађаје последњег доба и казује наду у бољу будућност. На пољу унутрашњег законодавства није много урађено минуле сесије, већи део времена и рада заузела су спољашња питања.

СА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ.

XVII. састанак

10. јула, 1878. год. у Крагујевцу.

(Свршетак.)

Јоца Авакумовић као члан мањине објашњава чл. 5. овога закона, по коме се никакав трошак не ће платити посланику ако је његов избор на скупштини уништен због неуредности његовог пуномоћија или што нема законих својстава за посланика, а то све већ не постоји код овога посланика, већ он није примљен што је било неправилности на раду бирачког одбора и пре издања пуномоћија, за што он није одговоран. — Урош Кнежевић потпомаже га с додатком, кад би се противно узело, да би онда требало да сваки посланик донде у скупштину недолази, док не чује да му је пуномоћије оверовљено. Алекса Стевановић с гледишта законског вели, да г. Гарашанин нема права на дијурну, али оснивајући своје мишљење просто на справедљивости, слаже се с резултатом мнења Јоце Авакумовића да се Гарашанину да ова дијурна. — Никола Радовановић и Марко Петровић потпомажу га у овоме. — Стеван Д. Поповић вели, да се овај чл. 5. не може никако на садањи избор Гарашанина применити. — Рака Кукић вели, да је овај избор из корена незаконит, а кад је то, онда му је и пуномоћије незаконито, па према томе не треба му ни дијурне дати. Алекса Поповић вели, да баш с гледишта законског има право Гарашанин на дијурну. Он има сва својства посланичка и дошавши у скупштину избор му је оглашен за неуредан у чему до њега кривице нема. — Гига Гершић не слаже се да се Гарашанину по правици дијурна изда кад му по закону припада, по што је законодавац побројао случајеве у чл. 5. за које нема посланик права на дијурну, а овај случај код избора Гарашаниновог није споменут у закону, и по томе он имајући својства посланичка, имајући у рукама уредно пуномоћије, долази у скупштину без да има места сазнавати, је ли при избору какве незаконитости или жалбе било; и кад му се преко овога избор поништи, има права за то време на потпуну дијурну. За то се слаже с мишлењем Јоце Авакумовића.

Председник ставља на гласање мишлење одборске већине и мањине, по коме је резултат био, да је већина гласала за мањину одборску и према томе, има се Гарашанину издати дијурна.

Известилац Јоца Пр. Стевановић чита извештај одборске већине о предлогу Уроша Кнежевића и Јоце Авакумовића: да се учитељима, служитељима и практикантима врати оно, што им је за првог рата 1876 год. од плате задржато.

Овај предлог усвојен је после дуге дебате, у којој су нарочито говорили у корист предлога Јоца Авакумовић, Урош, Кујунџић и др.

За извор овоме расходу из држав. касе упутило се фин. одбору, да га он изнађе.

Известилац Јоца Стефановић чита извештај законодавног одбора о предлогу посланика Марка Петровића, да се узакони, да удовица заоставше имање свога мужа по смрти деце његове подели на равне чести са сестрама његовим, ако правих наследника не би било.

Одборско је мнење, да се скупштина не упушта у поједине измене, по што их имаде више, но да се влада позове да она предузме, да се цео закон грађански што пре претресе и скупштини поднесе.

Скупштина усваја.

Прочита се извештај о предлогу Николе Милосављевића посланика, да се окружно начелство образује у Рашкој.

Скупштина по мнењу одборском предаје ову ствар влади на оцену.

Известилац Јован Бошковић прочита извештај фин. одбора о ванредном буџету, који је одбор, осим мале и незнатне измене, усвојио. Али по што посланик Ал. Поповић затражи нека објашњења односно овог буџета, то у интересу опште ствари затражи мин. финанције тајну седницу, у којој је учинио нужна објашнења, чиме су се посланици задовољили.

(После тајне седнице.)

Председник стави на гласање овај предлог ванредног буџета и скупштина усвоји мишљење одборско.

Председник јавља, да је Његова Светлост Кнез подписао закон о инвалидима. Скупшт. се одазва са „живео Кнез."

За овим је састанак закључен у 12½ сати.

На другом састанку известилац Ж. Недић чита предлог о обустави закона о печатњи:

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости Божијој и вољи народа

Књаз Српски,

На предлог министра унутрашњих дела, а по саслушању министарског савета овлашћујемо министра унутрашњих дела, да поднесе народној скупштини следећи предлог:

„Решење о обустави извршења закона о печатњи од 11 маја 1876 год. (Зб. XXIX стр. 339) остаје у важности до решења идуће редовне скупштине а најдаље за двадесет и један дан од дана састанка те скупштине".

10 јула 1878 год.

у Крагујевцу.

М. М. Обреновић с. р.

Минис. унутр. дела.

Рад. Милојковић с. р.

Мњење законодавног одбора гласи:

„Имајући на иму нужно прелазно стање из рата у мирно стање и садање прилике у земљи, одбор законодавни слаже се с предлогом владиним и предлаже га скупштини на одобрење".

Адам Богосављевић жели, да му се објасни, шта је побудило мин. унутр. дела, да изнесе овај предлог.

Мин. унутр. дела одговара: Ако хоћете да разумете данашње околности, кад стојимо у одношају још коначно несвршених ствари с великим силама, онда ћете и сами лако разумети, да сада није време за објашњивање. Ако не ћете онда не могу ништа друго казати до то да морам да ћутим.

На примедбу Адама Богосављевића, да је и Влашка војевала и да опет за то није била забрањена слободна штампа, — одговара мин. унутр. дела, да не верује, да су пунији кошеви у Влашкој за то што су много писали, но у нас који смо мање писали.

М. Глишић не чуди се већини скупштине, што је покренула овај предлог, већ се чуди либералној влади: што је пристала на овај предлог. Скоро ће настати избори посланика, па влада ваљда за то задржава за се ово право, како би се избори извршили без контроле слободне речи.

Мин. унутр. дела одговара, да се још не може знати, кад ће бити избори посланика, влада нема потребе, да чини то што Глишић говори, нити се овим предлогом ишло на то. Изборима штампа ништа не смета. Преко новина неће се нико препоручити бирачима. За посланика се траже људи који заслужују поверења, а то се мора раније стећи. У осталом министар има јавно пред лицем народа да каже, да за време његове управе није нико био у време и због цељи избора затворен.

Милан Кујунџић (који је међу тим ушао) пита: одкуд је овде говор о печатњи, кад то није стављено на дневни ред, и изјављује свој протест против тога, што се тако важна питања износе на дневни ред овако без икакве објаве коју закон иште.

Председник објашњава, да Кујунџић ваљда није био у седници, кад је Скупштина одлучила, да се неколико извештаја из финанс. и законодавног одбора реши, и ако нису раније стављени на дневни ред, јер за то има времена на данашњем састанку. Одбија од себе свако подметање.

Г. Гершић изјављује да се не слаже с одборским мњењем. Овде је питање о слободној изјави мисли, и он, који је вазда био за слободу речи, не може ни данас пристати, да се обуставља та слобода и ако су влада и одбор могли из извесних разлога поднети и бити за овакав предлог, и пак ти разлози нису тако јаки, да га могу у његовом мишљењу поколебати. Једини, у неколико оснований узрок обустављања слободне штампе може бити тај, кад се земља налази у ратном стању. Данас је престало ратно стање. Но како ратно стање повлачи за собом неке последице, неко прелазно стање, то за то прелазно стање треба да остану у сили нека за ратно стање издата законска наређења. Но ту не спада и обустава штампе, јер она не стоји ни у каквој тесној свези с прелазним стањем.

Ова ствар има за говорника и своју начелну важност. Штампа је гарантија свима и појединцима и целом друштву. Треба се чувати, да се обустављањем слободне штампе, без правог ратног стања, за време прелазног стања, па и преко тога, не створи претходни случај за будућност („преседан"), те да сваки кад год хоће, уклони слободну штампу. Ово би му могао правдати и онако нетачно формулисан чл. 56 устава. Таква би практика била врло опасна. Од ње би слободна штампа могла са свим и угинути, и онда би смо остали без основног услова за правилно развиће нашег унутрашњег уставног живота.

Вели се, да се земаљски интереси могу оштетити, кад влада слобода писања у прелазном стању. И тога може бити. Но то би била злоупотреба штампе, а злоупотребити се може свака ствар. У закону има, како се злоупотребама стаје на пут. У закону има довољно гаранције, да нико не учини такво што, чиме ће се оштетати земаљски интереси. Метите на вагу с једне стране то, колико би слобода мисли могла оштетити земаљске интересе, а с друге стране то, што се губи кад у земљи нема слободе мисли и опасност која отуд настаје, па ће те видети, да ће превагнути на другу страну.

Штампа је гарантија свима, и посланицима и народу и члановима владе. Она може бити корисна у толиким унутрашњим питањима. Неупутно би било одузимати је и онда, кад рат не постоји, и кад има закона, који не ће дати да се оштете прави земаљски интереси.

Ст. Д. Поповић придружује се мњењу Кујунџића, да је ово питање из ненада постављено на дневни ред. И ако је решено, да се узме у претрес оно што није раније постављено на дневни ред, Скупштина не зна, које су то ствари, које износи законодавни одбор на решење. Но ипак постоји одлука скупштинска, да се дебатује о ономе што се износи, и тако се нема куд.

После разлога Гершићевих не треба много говорити за повратак закона о штампи. Не треба претпостављати, да они који траже повратак тога закона, иду на неред у земљи; не, то се не сме ни замислити. Свима је стало до добра и реда у овој земљи. Но томе се реду и добру не сметани мало тиме, што се тражи да се чује свачији глас о свима животним питањима ове земље, као год што се томе не смета ни у народном представништву, где постоји слобода убеђења и говора.

Једна је ствар чудновата у овом предлогу. Скупштина је неки дан решила, да извесна наређења издата за време рата трају још два месеца после прокламације о закључењу мира и прогласу независности наше отаџбине. За што се тако не предлаже и за штампу, кад то већ захтева прелазно стање наше? Из којих се разлога тражи, да та обустава траје до идуће Скупштине, за коју се не зна — као што рече и сам г. мин. унутр. дела — кад ће бити!

Предложеним пројектом тражи се, да се слобода речи обустави за сво време, докле се не састане идућа Скупштина, и још за 21 дан од њеног састанка, ако она дотле друкчије не реши. Мисли се, да се тиме не ће нанети никаква штета. Говорник не дели то уверење, и боји се да доиста отуда не буде штете и веће него што се мисли.

Боље би најпосле било и укинути садањи закон о штампи, ако не ваља, те да немамо једнако посла с овим обуставама, и да знамо једном на чему смо.

Председник оставља скупштини, да реши ову ствар, јер је то њено; но што се њега тиче, има да рече ово: Кујунџић и Ст. Д. Поповић споменули су, као да није са знањем скупштине изнет овај предлог на дневни ред. Да не би на председништву остала и сенка сумње о некој намери подметања, изјављује да само за то није ова ствар стављена на дневни ред, што законодавни одбор није стигао синоћ до 6 сати да му јави, да је ову ствар претресао. Кад је данас јавио председник тог одбора, да је готов, изнето је пред скупштину, по што је исцрпљен данашњи дневни ред, да реши, хоће ли — кад времена има да се не дангуби — да решава о ономе што је свршено у одборима. Скупштина је на то пристала. И тако је саслушала извештај о поштанској конвенцији и поднети предлог усвојила, тек кад се прешло на ову ствар, само су 2—3 говорника учинили горњу примедбу, а огромна већина тражи, да се то сад претреса. Председник предлаже, да се ова ствар одложи до сутра или за после подне ако скупштина одустаје од свог решења. (Скупштина не одустаје.) Председник предлаже на ново, да би се уклонила и најмања сумња у овој ствари, да скупштина опет и формално реши: је ли за то, да се ова ствар сад решава или није.

На стављено питање: „ко је за то, да се ова ствар сад реши, тај нека седи, а ко је против то-

га, тај нека устане.“ Скупштина одсудном већином својом одлучује да се ова ствар сад реши.

Срећковић напомиње, да у садањем закону о штампи има много мана, јер најгори човек може по њему изгрдити најбољег човека, а да за то никоме не одговара. Пред рат је написао неко у Крагујевцу један чланак и послао у стране новине о томе, како је неки министар тражио, да му се даду 3 мил. дуката, да купи пушке, како би он могао да украде 1 мил. Ово је лаж, јер о томе није било речи у скупштини, али је било неразумних људи, који су у то веровали.

Говорник изјављује, да и он хоће слободу, јер све што говори, говори не обзирући се ни на кога и не бојећи се никога.

Ако има на свету слободоумних писаца, то је Дарвин. Његове су мисли слободне и напредне. И тај се Дарвин штампа у нас у сред ратног стања. То доказује, да у нас није забрањен слободан израз мисли. Није само слободно, да воде политику људи који не знају ништа.

Ако се учини измена у закону, да се не сме нападати на породицу и т. д. онда добро, јер садањи закон не забрањује грђење.

Ми смо сада после толиких освојења расположени и весели, а не као пре, после ђуниса жалосни.

За то што је наука у нас слободна, и да не би ма ко писао по новинама иза леђа оних, који иду у апс, говорник обзирући се на благо ове земље и своју заклетву, за то је, да се још почека докле се стишају и људи и стање.

Марко Јакшић изјављује, да ову ствар треба решити одмах без оволике дебате. Оно што се може урадити данас, не треба одлагати за сутра. Потпуно се слаже са Срећковићем, јер је од слободне штампе било веће штете но вајде.

Ђ. Ђоровић чуди се Срећковићу, како може да каже да нема у нас закона да се казни онај који увреди другога преко новина. Он као сељак то зна, да сваки који другога увреди, може бити кажњен и по закону о печатњи и по закону кривичном, а је ли могуће, да то не зна професор велике школе! Он — Ђоровић — зна, ко не ће и ко хоће слободну штампу.

У даљем говору придружује се предлогу Ст. Д. Поповића, да закон о штампи буде обустављен за 2 месеца после прокламације мира, као што је наређено и за толике друге законе, а после цензура да се скине.

Алек. Поповић изјављује, да не ће испитивати побуде оних који су били некад за слободну штампу и жељно закон о њој ишчетивали, што сад траже обуставу тога закона. Слобода је печатње светлост народу. Њоме се износе на видело добре и рђаве стране појединих људи и целог народа. Ко неће ту светлост тај се боји, по свој прилици за то што је прљавих и рђавих дела. Ко није ништа рђаво учинио, тај се не боји те светлости, и тако рећи, чека свакога да му докаже, да ли је што рђаво учинио.

По уставу нашем, скупштина с кнезом издаје, укида и тумачи законе, а никако нема права, да их обустављa. Како може влада поднети такав предлог, који је против устава?

Г. Гершић изјављује, да му је жао што смо се упустили у дебату о томе, треба ли нам слободна штампа или не. О томе није никакав предлог изнет. Но кад се неки већ у то упустили, а нарочито Срећковић, говорников друг професорски, то му мора у неколико речи одговорити. Из говора г. Панте излази, да је слободна штампа штетна и да је треба укинути. Он је изнео све зле стране слободне штампе, а ни једну добру. Слободна штампа може у рукама појединих људи бити доиста и од штете. Али нема ствари на свету, која се неда злоупотребити. У држави има власти. И власт може да чини злоупотребе слободне речи.

Г. Панта рече, да је слобода мисли и сад доста велика. Рецимо, да је то тако за то, што је они који су данас на влади не спречавају. Али се може десити, да дођу људи, који не ће да знају за ту слободу. Дајте ви, да се ми осигурамо установама, а не личним јемством.

Што г. Панта спомену Дарвина, боље би било да га није нико ни спомињао. Дарвином се баве 2—3 човека у нас. Дарвин говори о природним питањима не о политичким и друштвеним.

Говорник не може никад престати на то, да се укине слобода печатње, нити га је могао ико убедити, да од ње има више штете но користи.

Да би се нашао средњи пут и измирила оба мишљења у скупштини, нека се усвоји предлог Ђоровића, да са престанком ванредног стања престане и обустава закона о штампи.

П. Срећковић изјављује, да зна добро шта је казао, а то је: ко хоће да се занима науком, то му се не спречава. Док се мало не изладимо, не треба да се још допусти да говори ко шта хоће.

М. Карамарковић примећује, да по теорији и како Гершић изводи и може бити неког добра од слободне штампе, али по нашем искуству, које смо поцрпели из најновијих догађаја, то не стоји. Код нас се показало са свим противно. Слободна је штампа учинила код нас много више штете, свађа, заплета и хаоса, но добра. Нека му се покаже у ствари, колико нам је добра донела штампа од 1875 год. кад су јој се извесном допуном одрешиле руке. Грозне су и штетне последице од тог сујетног слободњачења, јер тада потекоше листови: „Ослобођење“, „Београдски домишљан“, „Фењер“, „Браничево„ и т. д. на којима не писци, већ управо нападачи, бацаше се блатом на све што је патриотско, поштено, врлина, па и на саму веру, коју су нам дедови крвљу откупили. То нису били сејачи науке, већ проповедници лажи и растројства. За то што нам слобода није никаквог добра донела већ штете и хаоса, то је не треба ни враћати одмах сада, кад ратни послови нису још довршени. Кад се све доведе у ред, и кад прођу прилике данашњег времена онда ће се говорник придружити г. Гершићу да се пусти слобода штампе.

Министар унутрашњих дела, и као Србин и човек и министар разуме, шта је слобода и слободна реч, и кад би о томе разлагао, сусрео би се на једном путу с г. Гершићем. Али ми Срби доста смо ватрени људи, боље је, да се не истрчавамо, већ да чекамо доћи ће време и за то.

Министар просвете и црквених дела не ће да говори о самом предлогу, већ да примети нешто на говор Глишића, који пребацује што либерална влада подноси овакав предлог. Либералност се састоји у томе, да се поштује свачије мњење и оно што већина хоће. Но има тренутака кад ће и најлибералнији човек рећи: Слобода ми је драга, али отаџбина ми је још дража.

Председник пита, да ли је довољно о овоме говорено, и ако није, да говоре још неки који су се јавили за реч.

Чују се гласови, да је довољно говорено. Неки тражи реч. Куј увић пита: Зар се онима који су у скупштини не даје, да искажу своје мисли онда, кад се ради ма о обустављању јавне речи.

Председник даје 10 минута одмора.

Скупштина не усваја предложени одмор, него ко ће да се одмах реши?

Председник ставља на гласање ко је за владин предлог, за који је и одбор дао своје мњење, тај нека седи, а ко је против тога, тај нека устане.

Скупштина већином својом усваја предлог о обустави закона о печатњи до идуће скупштине, а најдаље за 21 дан од дана састанка те скупштине.

ДОПИСИ.

—*β*.— **Загреб** 2. (14.) Августа 1878. — Јуче сам вам брзојавио, како су у сва три котара града Загреба испали избори народних заступника за предстојећи сабор хрватски. А сада ћу да се у кратко обазрем на сам избор, како је јуче текао, и на припреме, које се за њега чиниле.

У првом изборном котару није било, тако рећи, никаквих приправљања, или, како се то вели, кортешовања, јер ту је ома био истакнут за кандидата бивши заступник тога котара г. Никола Крестић одвјетник и бивши председник сабора хрватског коме се протукандидат поставити није могао једно зато, што он не само што у целом граду Загребу, него и у целој земљи, а поглавито у свом изборном котару, са свога знања и свестраног изображења, са свога поштења и ретког значаја, са свога љупког понашања и предусретања ужива највеће поверење, које данас није више тако лако одузети му; — а друго зато, што у оном котару, де се Крестић за кандидата истакне, није лако наћи протукандидата, који би својим значајем могао помрачити значај Крестићев и тим му избор онемогућити. А да је Крестић збиља тако обљубљена личност у Загребу и да ужива таково поверење, сведоком је његов избор. Крај свега тога, што у његовом котару ради помањкања протукандидата не беше баш никакве борбе, дошло је на биралиште више бирача него ма у ком од друга два котара, де се тако живо радило и борило. — Кад је дакле једнодушно поверење народа и опет почастило Крестића мандатом за предстојећи сабор, онда и ми неможемо, а да се необрадујемо, што имамо једног нашег човека више, за кога ни непријатељи политички ништа друто немогу да кажу, него онако, како само човек непристран казати може т. ј. „добро.“

Друга два изборна котара имали су сасвим други вид. Борба је почела била изодавна, и свршила се тек онда, кад је избор био закључен. Владајућа народна странка, видећи истакнуте протукандидате, видела се у опасности, да ће јој њезини прваци пропасти моћи, латила се свих могућих средстава, па и оних недопуштених, да само осигура избор пређашњим заступницима г.г. Мати Мразовићу у 3. котару а Антону Јакићу у 2. котару. Ова је странка збиља и реузирала. А и како да не? Та половица од даних гласова је само чиновништво, које неможе друкчије гласовати, него онако, како се са вишег места каже!... Међу тим исход самог избора у оба ова котара неможе се ништа назвати победом „сјајном“; јер кад у 3. изб. котару Мразовић, као „вођа“ народне странке, од преко 600 изборника једва добије 164 а противник му 100 гласова, те кад у 2 изб. котару Анте Јакић „fachmann“ у фин. струци од такођер преко 600 изборника добије једва нешто преко 200, а противна му два кандидата Ник. Урица, и др. Јос. Франк укупно 66 гласова, — онда то ништа друго није, него победа „за нужду“, која мало да се неће назвати уједно и победом „последњом.“

Па како да се човек нечуди, што овакови људи код таквих избора хоће и на даље да се сматрају „представницима“ народа и вођама „народне“ странке?! —

Наше загребчане као да је прошла воља прославити улазак аустро-угарске војске у Босну и Херцеговину. Најпре се говорило, да ће се у граду држати свечаност онда, када војска границу пређе. Војска је то учинила, а у Загребу се нико и немиче. За тим се одложила свечаност на онај дан, кад буде наша војска ушла у Сарајево. Како пак „Обзор“ предвиђа, моћи ће аустро-угарска војска у Сарајеву прославити рођен-дан Њег. Величанства, што је већ на прагу. Но будући да поред свега тога у граду Загребу нико о свечаности више и неспомиње, и ништа се и непримечава, што би дало повода мислити, да се за ту свечаност какве припреме чине, онда нам предстоји надати се, да ће овдашње новине скоро јавити, да се свечаност одгађа на онај дан, кад буду аустро-угарске чете зашле у — Цариград!....

У „Обзору“ се недавно неко из Осека (?) љути, што сам у свом последњем допису нашу браћу, младв мисионаре хрватске препоручио нашем српском свету у Срему, па вели, да си ми уображавамо, да је ваљда Срем нека „кнежевина српска“ те подвикује: „Tempi passati! Неће дуго проћи, па ће се та господа уверити да је то пуста обмана“. Тако тај тобоже из Осека глас. А ми ћемо на то само приметити, да ће избори за хрв. сабор, који су ето пред вратима, најбоље посведочити, е да ли су за нас у Срему tempi passati или не. А крај тога још ваљда ће и „Сремски Хрват“, који и онако већ издише, бити довољним доказалом, какав народ живи у поноситом Срему. —

Морам још истакнути, да Загреб од неколико дана не изгледа више као варош где живе мирни грађани, него као војнички логор у пуном смислу речи. Куд се год макнеш и куд само око бациш, не видиш никог другог до ли војника, па ти је чисто невероватно, да се толика војска спрема само за Босну и Херцеговину, него мораш и нехотице да помислиш, е се ту спрема војска за рат, коме тако лако краја догледати нећеш.

Власници, који данас равнају догађајима у Босни и Херцеговини, нису у стању предвидети, шта ће све бити посљедицом тих чина; а наша браћа Хрвати једини тако далеко виде, па то све већ сада сматрају за свршен посо.

Вршац 5. (17.) августа. Свршено је. Избор земаљског посланика обављен је код нас у уторак 1. (13.) т. м. и за посланика изабран је Агенор Бети кандидат владине странке. — Од 1516 бирача гласали су свега 937. Од ових добио је Бети 579 а Мудрењи 358 и тако је владин кандидат опозиционарног кандидата са већином од 221 гласа оборио.

Срби су имали свега 533 гласа. Од ових су за Бети-ја свега 39 — међу којима су 14 чиновника — гласали. Мудрењи добио је 224 српска гласа, остаки Срби, на броју 260 држали се пасивно.

Мудрењи добио је свега 118, немачких и 16 чивутских гласова. — То беше укупан број опозиционе немачке странке.

Горњи рачун јасан је и из њега добивамо преглед потпун о томе, шта је пасивитет наших Срба бирача учинио у овом случају. Изговор, да нису хтели гласати с тога, што је немачка опозиција сувише слаба, те да су знали, да владиног кандидата оборити немогу, не вреди, јер закључак српског јавног збора, ког је др. Ђока Милосављевић прошле недеље, а то ће рећи два дана пре избора сазвао и држао, гласио је: да се активно владамо и да за опозиционара Мудрењи-ја гласамо, без обзира на то, колико ће Немаца за њега гласати. Да су сви Срби за опозиционара гласали — изостављам чиновнике — био би за цело опозиционар а не либералац данас вршачки посланик.

Погрешка је свакако оних, који се пасивитета држали, али како да назовем оне независне грађане, који нису чиновници па су ипак за владиног кандидата гласали? Најбоље ће бити да их оставимо на миру па нека са својом савешћу расправљају сами, а ми ћемо им имена сачувати да не пређу у заборав, па ћемо се с њима, кад се буду даном приликом као чланови народносне странке герирали, разрачунати.

Избор посланика није овом приликом у духу и у смислу нашег народносног програма у Вршцу испао, то је истина, ипак ми смо и са овим резултатима задовољни јер луч светлости ког је г. Мудрењи бирачима, нашим суграђанима Немцима, својом програмном беседом запалио, неће се у Вршцу угасити, разпламтиће се на шире, а прва прилика показаће, да је опозиционарна странке у Вршцу порасла, јако порасла, тако да ће у будуће владиног кандидата огромном већином — и без нашег суделовања — оборити.

Остјате здраво.

Народна просвета.

У „Obzoru“ бр. 136. под рубриком „Prosvjeta“ истакао се ваљда неки хрвацки безимени историк да потезом свог пера критикује већ по други пут прештампани чланак из „Заставе“ од год. 1877. „Razgovori Мих. Павлиновића“ и то у облику брошире под насловом „Босна је српска“ и т. д. Ауктор оног чланка или дјелца радовао би се кад би морао премучати јер онда би знак био да примједбе учињене му на своме су мјесту, али будући да исти критичар критикује и опровргава, омаловажује и меће под сумњу, презире и подсмејава и т. д. свега доста али доказа врло мало, за то ћу да му одговорим што украће.

Најпрво учени критичар служи се да престави својим читаоцима неког ђачића, ватреног Србина и т. д. само да би му и то помогло in primis убједити своје читаоце да што је млад човјек написао мора се примити за сумњиво, неваљано и т. д. јер такови обично пишу ватрено пристрано и т. д. Тако по његовој лађици млад човјек неби могао што год ваљано ни написати. Тако се изражује а онамо није сигуран да ли је то млад човјек написао или се старији фингирао под младим. Био млад, био старији свакако нестоји да човјек старији не може већ добро написати а млађи опет слабо; и једно и друго није искључиво ни за једног ни за другог.

Даље пише учени критичар: a nastojeć da nebi Pavlinović pohrvatio njegovu pravoslavnu braću, zaviri u nekoliko historika, pobra nekoliko citata, zamoči pero i uništi dokazi Mihino piskaranje. Али учени критичар није смијо додати уништи лажним цитатима и доказима. Ја сам писао да су Дон Мих. Павлиновића цитати вађени из лажни и сумњиви кроника, и то сам живим доказима потврдио (Види „Босна је српска“ и т. д. друг. изд. стр. 26—27.) О овом мом доказивању учени критичар као да се невјешт чини, као да то и ненади се написато, и то је најбоље кад се не може шта рећи ни примјетити. Рекао сам да се је служио су неколико њемачки пристрани писаца, држим да сам и то рекао подпуним правом, ко је читао дјела Гефрерова неможе рећи да њесу пристрана и да не дишу ултрамонтанизмом. Да, тај писац осим Павлиновићу омилио је и вама па и вашој критици служите се за доказ ласкавим рјечма истога по Хрвате ђе вели: да је Хрвацка позвана да насљеди у већини Балкана Турску. Но „позван бити“ није никакав доказ да су Босњаци и Херцеговци Хрвати. То је субјективно мњење писца које се није обистинило, па ето скорашњи догађаји сасвим противно свједоче, сад изгледа да су Хрвати најмање позвати већ Бугари, Срби, Грци а повремено и Аустријанци да насљеде Турску.

Многе доказе које сам навео за потврду да је Босна етнографично српска земља, није смијо ни под сумњу метнути нити рећи да су истинити, ово друго наравно јер му не иде у рачун, премучао је, а да би страном парализирао нашао је само један огранчић за који са могао уватити, али тај органчић врло је танак, а то је немачки историк Димлер код њега само находи да су Хрвати до Дрине ergo да је Босна хрватска. Сви други што су писали и стари и нови историци за њега као да несу никад постојали, само што је рекао Димлер, то је меродавно. Даље предочује ми најновију расправу ученог Љубића „О панонској Хрвацкој“ па вели кад прочитам да ћу се завући у запећак. Ја би се доиста завукао да не би знао докле се простирала Панонија, али знате и ви добро да није заузимала већ врло узак део Босне по томе не можете никако целу Босну, Херцеговину, Црну Гору у вашу торбу као што би Дон Мио. Фалите се непристаношћу, што је Порфирогенит писао о приморским границама између Срба и Хрвата сумњиво, је ту вам није најбољи, најдостовернији јербо сте се до Цетиња простирали по његовом писању, али што је написао за панонску Хрватску ту вам је добро дошао ту вам није сумњив. У „Одломцима“ доказива се да су до Дубровника Хрвати населили се јербо дубровачки писци називали су свој језик хрватским а никад српским, па из тога изводи се да је земља хрвацка допирала етнографично до испод Дубровника и по томе близу двје српске жупаније о које спомиње Порфирогенит или су Хрватима били посједнуте, или ти Срби староседиоци после похрватили су се. Ја другог изласка не би знао. Сад је питање је ли имао Порфиророђени интереса да пише у прилог Србима? Невјерујем. Извештен пак ко је могао боље бити него он који је био царем византинским а особито могао је добро бити извјештен што се тиче граница приморски јер по мору били смо у додиру и свези с византинцима. Тврди се да је половина захумља око свршетка X. вјека подпадала под Хрватску; та политичка свеза није била без утицаја и без уплива као што се и сам Енгл (B. Geschichte d. Ungar. Reich. u. seiner Nebenländ. Th. III. p. 155) изражује. Свакако нове етнографичне границе Хрватске од Рачкога с којима се ни учени Љубић није слагао кад је писао Ogledalo književ. povj. jugoslavenske (види књ. I. стр. 94.) њесу постале догма као што није био догма кад је писао да је хрвацки народ до Бојане допирао. Нова истраживања или ће дати право Порфирођеноме или Рачкоме. Факт је да је Рачки неколико година прво доста вјерно држао се Порфиророђенога кад је писао: Srbi indi posjednuše prostranu zemlju med Krbavom, Savom, Kolubarom, zapadnom Moravom, Ibrom, Drinicom, jadranskijem morem i Neretvom. (B. Arkiv za jugosl. povjest књ. IV. ст. 260;) Чудно је зашто Ашеман — као што сам навео у мом дјелцу — пишући kalend. eccles. univ. (B. T. IV. P. II. p. 301.) поправља Дандула онђе ђе неретвански Срби називљу се Croati maritimi i Slavi а тако исто и код Луција. Окле толика смјелост? А зашто против истине? А је ли имао он интереса у прилог Срба писати још будући свештеник римске вјере? Зашто Лучио у својој књизи Memorie di Frau Неретвене

да називље Србима и многи други? Окле бан босански Стефан Котромановић да називље свој службени језик српским, и кога се он бојао у оно доба да га назове хрватским?

Приговористе што сам се послужио цитирајући Рачкога и друге писце као неком робом. Виђо да је криво вама што сам највише хрвацке писце цитирао као: Рачкога, Јагића, Љубића, Кукуљевића, Куерлца и т. д. који код науке абстраирајући све политичне тежње и жеље признаваше у главноме да Срби нѣсу само у Србији и Старој Србији као што би Павлиновић ћео, већ да има Срба и у Босни, Херцеговини, Црној Гори, Далмацији, Хрвацкој, Славонији и Војводини српској. Чудно вам је да сам цитирао Рачкога онђе ђе каже да су бан босански Стефан Котромановић и цар Душан силни синови једног те истог народа. Ја нѣсам крив што је он тако што написао. Како је он то разумјевао? а овамо у „Одломцима“ покушава да докаже да је Босна и хрвацка земља.

Даље учени критичар каже да има у истој брошири много противословља али неће да спомиње од толики већ само једно и ослања се да сам ћео тврдити да су Хрвати допирали државно само до Цетиња а да се на страни 10 наводи Енгел који каже да су Дубровчани спадали политично под Хрвацку и т, д. Није истина да сам ја тврдио да су Хрвати допирали државно до Цетиње већ држећи са Порфирогенита ја сам тврдио да су етнографично дотле се простирали; сувише за државно право ослонио сам се на Мајкова који недопушта да је Захумље подпадало под Хрвацку. Опет Мајков је за мене у овом питању ауторитет ништа мањи колико Димлер за ваше тврђење. Ја нигђе изриком несам рекао да се Хрвацка државно није изнад Цетиње простирала. Потоме учени г. критичару ваш примјер ког наведосте као неко противословље није на истинитом темељу основан.

Није истина да сам ја искључиво скучно хрвацки народ на чакавштину већ једино сам доказивао да треба тражити језгру хрвацког народа у чакавштини а рекао сам да има и Хрвата штокаваца и то овим рјечма: „премда не нечем да има доста Хрвата у Далмацији који говоре хрвацко-посрбљеним језиком“ (В. стр. 11. друг. из.) Но Хрвата има чакаваца и штокаваца а у новој створеној провинцијалној Хрвацкој има и Кајкаваца а то су прави Славенци Будући тако ви стекли три дјалекта нешто природним током а нешто вјештачким створењем нове провинцијалне Хрвацке посилисте се па ваше неке угријане главе стадоше изводити да су Хрвати гонус а остала југославенска племена специес отуд: Хрвацка је позвана да завлада Балканом“ и којешта. Још ћу рећи за ту штокавштину коју сте течајем времена стекли и коју вам Даничић признаје да нетреба да јој кроните такову кабаницу која покрива целу Босну, Херцеговину и Црну Гору.

Није истина да сам цитирао Медаковића у мом дјелцу; ја сам само на једном мјесту споменуо га говорећи како га Павлиновић хоће по своју да критикује а то код мене незове се наводитв или цитирати. (Свршиће се.)

ВЕСТИ ИЗ НАРОДА.

Из Илока нам јављају, да 23. о. м. долази тамо до 50 хрватских младенаца, да тобоже хрватску свест шире. Неудеснije доба за тако путешествије нису ти младенци заиста изабрати могли. Неће бити чудо, ако им се на путу том каква неприлика деси. Жалост је, што зрелији хрватски родољуби при томе показују, колико слабо појимају ово време и позив свој.

НОВИ САД 8. августа. Из ердевичког среза јављају нам, да се тамо из Вуковара потајно ради против кандидата опозицијоне српске странке, којег је румска конференција истакла. Ти вредни радници за народ, што испод земље ију, навађају, како би се избором Ђорђевића покварила нека тобожња слога, јер исти кандидат није примио неки програм, ил боље рећи — непрограм, пошто о другом каквом програму јавно није било речи, осим о ономе, који је на румској конференцији претресан, где је на стотине бирача сремских било, и који је једини добио освештење народно. Уз тај програм изриком су пристали и сви истакнути кандидати доњег Срема. Има ли ко други какав програм, нека га јавно каже и по потреби брани. Иначе се намеће сумња, да се хоће без програма, „одрешених руку“, да уђе у саборску дворану. То ипак није нар. жеља. Приговара се горе реченој кандидатури и због тога, што бајаги Ђорђевић неће бити верификован. Како они то напред знају! И како о томе бригу воде! Међутим нека ту бригу оставе другоме, који ће знати у случају потребе своје право бранити. Толико за сада. Остане ли се при ровењу, онда ће и Ђорђевићу бити „одрешене руке“ при изборном покрету овом у Срему, али тада ће се по најмање моћи бедити, да неку слогу кваре, они, који су нападнути. По свршеном чину изнећемо читаву ствар на јавност, па нека народ просуди: чије је деловање, да не кажемо друкче, коректно.

— Данас у патронатској седници изабран је Стеван Милованов слушалац филозофије на будим-пешанском свеучилишту за професора математике и физике на вел. гимназији српској у Н. Саду.

НОВИЈЕ.

— „Преси“ телеграфишу из **Витеза**, да је главном стану додељени Шпун-Стрижић скрљао ногу и да је однесен у Травник да се вида.

— **У Беч** су 6. (18.) о. м. отишли министри Тиса и Сенде, да учествују, као што се вели у важну министарску већу.

— Из **Париза** се јавља, да је француска флота у турским водама добила заповест, да крстари око грчке обале, да је брани ако би Турци напали на њу.

— „Пешт. Лоју“ телеграфишу из **Беча**, да није истина да ће се учинити велике промене код турске посаобине у Бечу услед политичких прилика.

— Истом листу јављају из **Берлина** да порта тамо још није послала своју окружницу о ректификацији грчко-турских граница.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

СРПСКА ЗОРА

илустрован лист за забаву и поуку.

ГОДИНА ТРЕЋА.

Изишла је из штампе VIII. свеска „Српске Зоре“ са овим садржајем:

I. Текст.

Јаша Игњатовић. Вечити младожења. Роман. (Наставак.)
М. Ђ. Милићевић. Највећи страх. Причица.
Стјепан М. Љубиша. Причања Вука Дојчевића. (XXXIII.)
Јован Стефановић, Виловски. Црте из г. 1848 и 1849. II. Ђенерал Стеван Петровић Книћанин.
М. Нордау. Љубав и родољубље. (Приповетка за дуванције.) Превео Сава Петровић.
Т. Ј. Миленковић. Пољкиња. Приповетка из најновијег српско-турског ратовања.
Едвард Јелинек. Слике из културног живота словенског. (VII.)
Стј. М. Љубиша. Скочићевојка. (Приповијест.)
Никола Ђ. Вукићевић. (Животопис.)
Мостар и Сарајево. Јајце.

У ДОДАТКУ:

Књижевни претрес. — Прегледне белешке. (Књижевност. Новинарство. Друштва и скупови. Лица. Школа и црква. Позориште и уметност. Статистика. Умрли. Ситнице.) — Задаћа. — Коњички скок. — Гласник. — Огласи.

II. Слике.

Никола Ђ. Вукићевић. — Стеван Петровић Книћанин. — Слике из Босне и Херцеговине: Сарајево. — Мостар. — Јајце. —

Уз ову свеску иде као прилог композиција Ј. Це-а

„ЛАКУ НОЋ.“

Претплатна је цена листу:

На целу годину	6 фор.
На пола године	3 „
На четврт године	1 „ 50 нов.

Претплату примају осим потписане администрације књижаре: браће М. Поповића у Н. Саду; браће Јовановића у Панчеву; Велимира Валожића у Београду и Јевте Милића у Котору.

У Бечу, августа 1878.

Администрација „Српске Зоре“
Wien, VII. Burggasse 24.

У „српској народној задружној штампарији“ у Новоме Саду могу се добити ове књиге:

Друго издање брошире

БОСНА ЈЕ СРПСКА

или

ОДГОВОР НА „РАЗГОВОРЕ“
ДОН-МИХ. ПАВЛИНОВИЋА.
И

ДВА ПИСМА

професора **А. А. Мајкова** о Босни.

Ова књижица има 4 штампана табака обичне осмине. Цена је 25 новчића.

ИСТОРИЈА

БУГАРСКОГА НАРОДА

ДО ПРОПАСТИ ДРЖАВЕ МУ.

написао
Др. МИЛАН САВИЋ.

ЦЕНА ЈЕ КЊИЗИ 50 НОВЧ.

Ова књига штампана је на лепој хартији у формату обичне 8-не и броји 128 стр. и 4 листа.

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЗАГОНЕТКЕ

ПРВО КОЛО

од др. Ђ. Натошевића.

Ово прво коло има свега 353 загонетке, и броји 40 стр. мале 16-ине, цена је 10 новчића.

Најновије попуњено и са свим поправљено издање школске књижице

НЕКОЛИКО СРПСКИХ

НАРОДНИХ ПЕСАМА

ЗА УЧЕЊЕ НА ИЗУСТ У СРП. ОСНОВН. ШКОЛАМА.

Ова књижица штампана је у формату обичних школских књига на лепој углађеној хартији и броји 84 стране.

Цена је књизи 15 новч.

Школским властима, као и гг. учитељима и учитељицама продајемо по

10 новчића.

На захтевање шаљемо ову књигу бесплатно на углед.

На ове књиге дајемо књижарама и растуривачима уобичајени рабат.

Наруџбине нека се изволе управљати на „српску народну задр. штампарију“.

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.

ОД ВИС. ЦРКВ. ШКОЛ. САВЕТА ОДОБРЕНА.

НОВА ШКОЛСКА КЊИГА!

Подписана књижара јавља сл. школским одборима г г. учитељима и свим српским књижарама, да ће у њеној наклади за који дан изаћи нова школска књига:

„МАЂАРСКИ БУКВАР“

УДЕСИО ЗА СРП. ШК. СТ. КОЊЕВИЋ.

Цена тврдо увезан 24 новч.

Буквар овај удесио је г. Стева Коњевић учитељ сомборски по буквару за немачке школе, кога је написао управитељ, шопронски школа г. С. Бако и другови. — Исти прерађени буквар прогледао је Вис. Школ. Савет те га потом одобрио и препоручио за II. и III. разр. варошки и за III. и IV. разред. сеоски школа.

Иста књижара са своје стране није жалила трошка, само да књига што угледнија буде а особито у погледу писаних и штампарских слова; стога се и морало обратити на стране штампаре, пошто то код наших није могла да постигне. И поред свих огромних трошкова, књизи је тако мала цена стављена, како би само дечији родитељима што мане изгавања била. —

Оригинал Ове књиге стаје 30 новч. а ми ћемо нашу давати по 24 н. а књижарама у обичајени књижарски рабат.

Книжара
Миливоја Каракашевића.
у Сомбору.

Признаница

којом се од стране католичке општине Моровић, г. Ђорђу пл. Боти сину звонолији из Вршца подпуно задовољство овим изражује што је за исту општину два звона прелио, тако си како гледе сног уметка левања и углашбе како и гледе точног извршивања уговора, заслужио даје се препоруку у пуној мери, завредио јесте. Тко се желио солидности и уметности хваљеног звонолије уверити, може се истом свака општина потребна звона поверити, да ће се сваки задовољити који буде кованја звона Ђорђу пл. Боти сину у Вршцу поверио.

У Моровићу 9. августа 1878.

ЛОВРА ПЕАКИЋ, заступник.
ФРАЊО ВУЧКОВИЋ, жупник.
МАРКО МИХОЛЧАНИН, тутор.

Овоје препис јер је оригинал латиницом писан.

Курс бечке берзе 8. (20.) авг.

5% металици	62.10
5% народног зајма	64 30
Аустријска златна рента	72.50
Угарска златна рента	87.55
Државни зајам од 1860 г.	111.75
Акције банчине	819.—
Кредитне акције	259.20
Лондон	115.60
Угарске разтеретнице	78.30
Темишварске разтеретнице	76.25
Ердељске разтеретнице	75.50
Хрватско-славноске разтеретнице	85,50
Сребро	100.80
Ц. кр. дукати	5.51
Наполеондори	9.27
Немачке марке	57.05

РЕД ПЛОВИДБЕ

ПУТНИЧКИ ПАРОВРОДА.

Из Н. Сада од 6 авг. 1878. до даље наредбе,

У Земун: сваки дан у пола 5 сати по подне (изузимајући недељу).

У Земун и Оршаву: понедељником средом, и суботом у пола 5 сати по подне.

У Пешту: сваки дан у пола 11 сати пре подне (изузимајући уторник).

У Новом Саду 18. авг. 1878. **Оправништво.**

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упражњено место учитељско у општини Д. С. Иванској овим се стечај отвара.

Годишња је плата 380 фор. а. вр. два фата дрва, два фата сламе за учитеља, слободан стан од две собе, с кујном, шталом, шупом и баштом, од укопа где учитељ позват буде 50 нов.

Учитељ је поред наставе дужан у цркви појати, и децу у пјенију поучавати.

Молитељи нека своје молбенице са сведоџбама до 25. августа по старом на подписаног изволу послати.

У Д. Сентивану 1. августа 1878.

ПЕТАР ГРИГОРИЈЕВИЋ,
3—3 парох и предс. школ. одбора.

ОГЛАС.

Управа манастира Фенека намерава предузети оправку цркве, келијног зданија и осталих зграда као: штало, шупе, качаре, ракицинице и котобање. Овим се позивају вештаци, да на јавну дражбу која ће се дана 16. (28.) августа т. г. у 10. сати пре подне у поменутом манастиру држати доћи изволе. Условија могу се код управе манастира увидити, а одобрење оправе, т. ј. уговора зависиће од високославног саборског одбора.

3—3 УПРАВА МАНАСТИРА ФЕНЕКА.

Школска објава.

Уписивање ученица на „српској вишој девојачкој школи у Новом Саду“ отпочиње за идућу 187⁸/₉. школску годину 29. Августа т. г. по новом календару, а редовља предавања почињу 2. Септембра т. г. по новом календару.

По „Уредби“ за ове школе могу се примити само оне девојчице, које су навршиле 10. годину свога живота, а при том, ако су свршиле четврти разред основне народне школе, или су бар походиле четир године основну народну школу.

Уписна је такса за нове ученице 1 ф. а. в. а школарина за све 2. ф. 50 н. а. в. годишње, од чега се само врло сиромашне ученице опраштају.

Према овоме, умољавају се сви родитељи и старатељи, који своју децу овамо први пут доводе, да понесу собом крштено писмо и школску сведоџбу од дотичне деце.

У Новоме Саду ⁶/₁₈. Августа 1878.

„Управа српске више девојачке школе.“
2—3

КОНКУРС.

Ради сталног попуњења парохије у Рац-Титошу са платом IV. класе и ½ сесије парохијалне земље отвара се овим конкурс с тим додатком, да ако палазећи се тамо помоћник бившег пароха, који сада парохију администрира, за пароха неби био изабран, онај други који за пароха изабран буде, све дотле, докле исти администратор друге ухљебљеније недобије, половину свију прихода њему давати има.

Стеченици имају своје као што треба инштруиране молбенице до 30. августа, т. г. конзисторијуму овом поднети

Из седнице консистор. у Сент-Андрији, 15. јула 1878.

3—3 ЕПАРХ. КОНСИСТОРИЈА ВУДИМСКА.

ЂАЦИ ОВДАШЊЕ ВЕЛИКЕ ГИМНАЗИЈЕ, који се код мене на ново, или па даље настанити желе, стајаће под свестраним најбољим надзором и могу, ако хоће, покрај других предмета и у музици се обучавати.

ИВАН МУЖА,
1— благајник паробродског друштва.

СТАРА ВИНА шиљера и бела од више година имам на продају а то је сама рановачка салаксија. Цена ће бити умерена, коме би требало нека се јави у Н. Саду на житној пијаци код „белог грозда.“

1—3 В. БУГАРСКИ.

ОБЈАВА.

За родитеље који намеравају своје синове овамо у Пешту на науке дати, имаду прилику у добру и честитту српску кућу их наместити, гди би као код своје куће под назирањем били у свачему да се не би покварили са тумарањем по гостионицама и каванама. Заото се примају само од честити родитеља који ће (квартир) обиталиште, кост, прање и сву чистоту у кући имати по приличној цени.

Који желе нека пише одма под овом адресом A. B. C. Poste restante Budapest, које ће одма одговорити се на питање и цену обзнанити и то што скорије премда је већ ту време до почетка септембра.

Оглас.

У Старој Пазови издаје се гостионица Петровић под рачун од 1. новембра. —

Који желе узети нека се обрате на госпоју Петровић у месту. 3—3

Мануфактурна радња

А. В. ЈОАНОВИЋА

у Белој Цркви

потребује нужно једног старијег доброг спомоћника, једног практиканта и једног шегрта. 3—3

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију“. Српска народна задружна штампарија